

דני צ'צ'שוילי ס"ט

שירה בזמן הזה – שירי נכרים

הנושאים הנידונים במאמר זה:

1. שמיעת השירים בזמן הזה - מקור הדין.
2. גדר האיסור.
3. החילוק בין כלי זמר לשירה בפה.
4. אפשרות להיתר.
5. האם יש חילוק בין רגיל לשאינו רגיל.
6. הדין בשמחת חתן.
7. האם מותר גם בכלי שיר.
8. הדין בשאר שמחות מצווה.
9. האם יש חילוק בין שירי שבח לשירי חול.
10. הלחנת התפילה בשירי נכרים.
11. שירי נכרים עצמם.

הערה לתשומת לב הלומד: המסקנות שאמרתי מדעתי בסוגיות הנידונות נאמרו להלכה ולא למעשה, ולשם הוראה מעשית יש לפנות למורה הוראה.

שירה בזמן הזה

מקור הדין

המשנה בסוטה (מ"ח.) אמרה בלשון זו "משבטלה סנהדרין - בטלה שירה מבתי המשתאות". והגמרא שם מבארת כי אסורה בכלל שירה בזמן הזה שחרב בית המקדש, והפליגה שם הגמרא בחומרת העונש על שמיעת שירים.

ובגיטין (ז.) פירטה יותר הגמרא שהאיסור שייך גם בשירה בפה, ולא מוגבל בכלי שיר בלבד, והסמיכה זאת על הפסוק "אל תשמח ישראל, אל גיל בעמים".

הרי"ף בברכות (כ"א:) והרא"ש שם בסימן א' פסקו כשני הדינים היוצאים מגמרות אלו לפיהם אסורה שמיעת שירים בזמן זה, ואין הבדל בין אם זה בפה או בכלי שיר. וכן פסק הרמב"ם בפרק ה' מהלכות תעניות (הלכה י"ד). וכך פסק מרן באו"ח, סימן תק"ס, סעיף ג'. ועיין ירושלמי במגילה (פרק ג' הלכה ב').

גדר האיסור

על זה שלוש שיטות בראשונים. דעת רש"י והתוספות בגיטין שם (ד"ה "זימרא") שהאיסור דווקא בבית המשתה, אבל מחוצה לו מותר, ולא גזרו כלל. את המקור לשיטתם ראה בתוס' שם שהם: א. כך עולה מלשון המשנה בסוטה שהיא "בטלה שירה מבתי המשתאות". משמע שגזירה זו מכוונת לבתי משתאות. ב. כך לשון הפסוק השני שהסמיכה הגמרא בגיטין לאיסור זה האומר "בשיר לא ישתו יין". משמע שנאסר במקום שתיית יין, כלומר בבתי משתאות. וכן הסכימו ראשונים רבים, כמו הסמ"ג (הלכות תשעה באב, דף רמ"ט, ע"ב), "הגהות מרדכי" בריש גיטין, הר"ן בחידושו לגיטין (שם, ד"ה "זימרא") וכן בעל "אורחות חיים" (הלכות תשעה באב, סימן י"ד).

שיטה שנייה בעניין היא דעת הרמב"ם שם, לפיה השירה האסורה היא בפה ועל היין, שלדעתו כך יש ללמוד את המשנה ואת הסמכת הגמ' לפסוק הנזכר. (המשך אי"ה יתבאר יותר היקף האיסור בזה לדעתו ע"פ ביאורי האחרונים). והשווה למה שכתב בתשובותיו (סימן רכ"ד) שם הרמב"ם אינו מחלק בין אם זה על היין או לאו, ואינו מתיר כי אם בפה ללא יין ושירי שבח לקב"ה.

שיטה שלישית בנידון היא שיטת רב האי גאון בתשובה (מהדורת הרכבי, סימן ס') לפיה לא גזרו אלא שירים המכילים דברי ניבול ודברים מכוערים, אולם כל שיר שאין בו את המגרעות הללו - מותר. וכעין זה כתב המאירי בגיטין (בית הבחירה, עמ' 20) שכל שיר שאינו דרך ליצנות וקלות ראש - מותר.

מרו בשו"ע שם פסק כלשון הרמב"ם בהלכותיו.

הב"ח שם חלק עליו ופסק שעיקר כדעת הרמב"ם בתשובה, שכך מוכח מהגמרא שם בסוטה, וזה לשונה: "זימרא דנגדי (עובדי ספינות) ודבקראי (עובדי בקר) שרי, דגרדאי (שהיא להנאה בלבד ולא לתועלת המלאכה, רש"י) אסיר", מכאן נלמד כי דווקא זימרה הנצרכת ליעילות המלאכה מותרת, הא לא הכי אסור, ואין חילוק בין אם זה על היין או בית המשתה על היין אם לא. לפיכך מסיק הב"ח שאין להתיר כי אם שירה בפה ושירי שבח בלבד. וכן נקטו אחרונים רבים, ומהם מרו החבי"ב ב"שיירי כנסת הגדולה" (הגהות הטור, אות ב'), "מגן אברהם" (סעיף קטן ט'), "באר היטב" (סעיף קטן ו') ו"מאמר מרדכי" (סעיף קטן ב'). ועיין ב"שלחן גבוה" (ס"ק ו') מאת הגאון רבי יוסף מולכו זיע"א (מגדולי רבני סאלוניקי לפני כ-300 שנה) שכתב לסייע לזה מלשון הגמרא בסוטה שם המתארת את עונש שמיעת לשון "אודנא דשמעה זימרא תיעקר" - משמע שעל כל מיני זמר העונש מור, אפילו בפה. וכן כתב גם הגאון רבי מסעוד רקח זיע"א (מגאוני רבני לוב, לפני כ-300 שנה) ב"מעשה רוקח" על הרמב"ם שם. וכן כתבו "כף החיים" (ס"ק ל"ח) וה"משנה ברורה" (ס"ק י"ג).

לעומתם הגר"ע יוסף פסק בשו"ת "יחווה דעת" (חלק א', סימן מ"ה, עמ' קלא) שהנוהגים להקל בשירה שאינה גובלת בקלות ראש וליצנות כדעת המאירי – יש להם על מה לסמוך, שכן היא שווה לדעת רש"י, תוס' ורוב הראשונים שנמשכו אחריהם, שגם לשיטתם יש להתיר זאת, כיון שאינו בבית המשתה.

החילוק בין כלי שיר לשירה בפה

פשט הגמרא כאמור ששירה אסורה, בין אם היא בפה ובין אם היא בכלי שיר.

אולם על פי שיטת רש"י והתוס' בגיטין, שנקטו כמותה גם הסמ"ג, "הגהות מרדכי" והר"ן לפיה גזרו בבית המשתה בלבד – יוצא שמחוץ לבית המשתה הכל מותר, אפילו בכלי שיר.

ברם הרב מלוניל בספר "אורחות חיים" (שם) חלק עליהם ופסק שבכלי שיר אסור, אפילו מחוץ לבתי משתאות, וכך מוכח מהפסוק עליו הסמיכה הגמרא גזירה זו האומר: "אל תשמח ישראל" וכו', משמע לפי זה שבכלי שיר חמור יותר.

לעומת זאת לפי שיטת המאירי האומרת כי כל מקום שאין השירה דרך ליצנות וקלות ראש לא גזרו – יצא שיהיה מותר אף בכלי שיר.

וזה לשון הרמב"ם שם בהלכות תעניות: "שירה בפה על היין אסורה". הטור בסימן תק"ס הבין מדעת הרמב"ם בזה שאסור בכלי שיר לעולם, ואין להתיר כי אם בפה, ושלא על היין. וכך נראית דעת מרן ב"בית יוסף" שם. לפי זה יוצא אפוא כי בהעתיקו לשון הרמב"ם ב"שלחן ערוך" התכוון לפסוק לפי הבנתו את הרמב"ם ב"בית יוסף".

אח"כ ראיתי בס"ד כי ישנן עוד שתי הבנות נוספות ברמב"ם. עיין להגאון רבי ישראל מזרחי (מרבתי של הרב חיד"א) בשו"ת "פרי הארץ" (חלק א', דף צ"ב, ע"ב) שהבין כי כל שירה שאינה על היין מותרת אפילו בכלי שיר ומה שכתב הרמב"ם לאסור בשירה על היין – מוסב גם על דבריו הראשונים לפיהם אסור בכלי שיר, ולזה בא לומר שכל סוגי השירה שהזכיר איסורם בשירה על היין בלבד. והביא דוגמא כעין זה מהגמרא הנ"ל בגיטין, האומרת למסקנה – לא מיבעיא דאסור בכלי שיר, אלא גם בפה אסור. על זה הדרך בא הרמב"ם לומר בהלכה זו, דלא מיבעיא לאסור שירה על היין בכלי זמר, אלא גם בפה אסור, אבל שלא על היין – בין כך ובין כך מותר. וכן כתב הרב החבי"ב זיע"א ב"כנסת הגדולה", הביאו הגאון רבי רפאל מיוחס זיע"א (הראשון לציון לפני כ-200 שנה) בספר "פרי האדמה" על הרמב"ם שם (חלק ג', דף כ"ב, ע"ב).

וראה בזה להרב "מעשה רוקח" שם, שהציג הבנה אחרת ברמב"ם לפיה נוקט בגישה מחמירה יותר, ובא לומר להפך, שהכל אסור אפילו שלא על היין, ומה שנקט

"על היין" - רצונו לומר דלא מיבעיא דשירה שלא על היין שאסורה, כיון שהיא יותר חמורה, היות והיא יותר דרך שמחה, אלא גם שירה על היין שהיא פחות דרך שמחה אלא דרך חברה וריעות - גם היא אסורה.

הרב "פרי האדמה" שם השיג עליו, דאדרבא, שירה על היין חמורה יותר, וכן על הרבנים "כנסת הגדולה" ו"פרי הארץ" השיג, שלשיטתם, אם דברי הרמב"ם על היין קאי גם לכלי זמרה - היה צריך לומר: "אסורים" ומכאן מובן שמתכוון לשני הדברים, אבל מכך שנקט בלשון "אסורה" - מתבאר כי כוונתו רק לדבר אחד, והוא על מה שכתב בסוף לגבי שירה בפה. ועוד ייצא לפי זה כי דברי הרמב"ם בהלכות סותרים למה שכתב בתשובות מן הקצה אל הקצה, יעוין שם.

לעניין דינא נקט הגאון הב"ח לשיטתו לאסור בכלי זמר, ואין היתר כי אם בפה, ושירי שבח, כנזכר לעיל. וכן כתבו הרבנים מג"א, "מאמר מרדכי", וכן משנ"ב וכה"ח שם.

וראה להרב "פרי האדמה" שם שכתב בשם הרב מהריק"ש זיע"א כי המנהג כסברת רש"י ותוס' לפיהם מותר בכל מקום שאינו בית המשתה.

אח"כ מצאתי שיטה נוספת בעניין והיא דעת הגאון רבנו אברהם אזולאי זיע"א בהגהותיו ל"לבוש" הנדפסות זה עתה וכתב שם (ס"ק ב') כי שירי שבח מותר גם בכלי שיר. הטעם - למד הוא כן מדברי התוס' לפיהם מותרת זמרה בכלי שיר לצורך מצות שמחת חתן. מכאן הסיק מהר"א אזולאי לגבי שירי שבח, שגם זה נקרא צורך מצוה, ולא גרע משמחת חתן.

הגר"ע יוסף שם ב"יחווה דעת" פסק לשיטתו כי ניתן לסמוך על המאירי הנזכר להקל גם בכלי שיר.

לי הזעיר נראה - יש להקל בזה מכוח ספק ספיקא והוא - ספק אם הלכה כרש"י ותוס' שאסורה רק שירה בבית המשתה. ואם תמצא לומר כחולקים - שמא הלכה כמאירי לפיו כל שאינו דרך ליצנות וקלות ראש מותר. ואם תמצא לומר שאין הלכה כן - שמא הלכה כדברי הרבנים "כנסת הגדולה" ו"פרי הארץ" בדעת הרמב"ם לפיה לא נאסר בכלי שיר אלא על היין.

כל מה שהתבאר עד כה הוא גבי שמיעה ישירה של המנגנים בכלי שיר, אבל לגבי שמיעה מרדיו וכד' - ראה בשו"ת "חלקת יעקב", הביאו הגאון רבנו עובדיה יוסף ב"יחווה דעת" שם שכתב - מותר לשמוע משם אפילו בכלי זמר, שכן כאן אין השומעים רואים למנגנים וקולם נשמע למרחוק, לפיכך יש לומר כי אלו פנים חדשות, ולא נכללו בגזרת חז"ל. והגר"ע יוסף (בהערות למטה שם, עמ' קלג) עצמו התחשב בדעתו ויצא להקל בזה מכוח ספק ספיקא והוא: א. ספק שמא הלכה כרש"י וסייעתו האוסרים דווקא בבתי משתה. ב. אם תמצא לומר שאין הלכה כן - שמא הלכה כדעת "כנסת הגדולה" והרב "פרי הארץ" בדעת הרמב"ם שאסור רק על היין.

ג. את"ל שהלכה לא כן - שמא הלכה כהרב "חלקת יעקב" לפיו מכשירים כרדיו וכד' לא נכללו בגזירת חז"ל.

אפשרות להתיר

כתב הרב "מאמר מרדכי" שם - עכ"פ יש אפשרות להתיר, כגון לגבי אשה המזמרת לתינוקה שיישן, והדבר מותר, שכך מוכיח לשון הגמרא שהוא "זימרא דנגדי ודבקראי שרי" - משמע כל שהוא לתיקון ויעילות המלאכה מותר, גם כאן בנידון יש צורך ותועלת, כדי שיישן התינוק. ועוד צירף לסניף את דעת מרן לפיה כל גדר האיסור הוא דווקא בשירה על היין. הכי נמי בנידון בנידון דידן, הרי השירה אינה על היין, אם כן ודאי שמרן יסכים להקל בזה.

אלא שאח"כ כתב כי משירי עגבים יש להימנע, היות והם מוליכים טבע רע בתינוק. ובלאו הכי אסורה שמיעתם, כיון שמגרים היצר הרע באדם. וכן כתב כה"ח בס"ק כ"ט.

ולגבי העניין הראשון שהזכיר הרב מאמ"ר בעניין הגורם ליעילות המלאכה - עיין בשו"ת "מעין גנים" (או"ח, סימן י"ג, אות ל') מאת הגאון רבי מרדכי עבאדי זיע"א ומגדולי רבני ארם צובא לפני כ-100 שנה) שפסק להתיר לגבי העוסקים באפיית מצות לשיר תוך כדי העבודה אפילו בשירי חול. והוכיח דבריו ע"פ הגמ' בסוטה הנזכרת לעיל, כדרך שהוכיח הרב מאמ"ר.

האם יש חילוק בין רגיל לשאינו רגיל:

כתב הטור שם - גדר נוסף שישנו באיסור: דווקא למי שרגיל בשמיעת שירים אסור, הא לאו הכי מותר. והביא ראיה לזה מדברי הירושלמי במסכת מגילה (פ"ג, ה"ב) שזה לשונו: "מר עוקבא מישלח כתב לריש גלותא דהוה קאים ודמיך בזימרין" אל תשמח ישראל" וכו' עכ". כלומר שהוכיח מר עוקבא לראש הגולה על שהיה רגיל בשמיעת שירים, והדבר אסור, ע"פ הפסוק "אל תשמח ישראל". משמע מפני שהיה רגיל אסור, אבל אם אינו רגיל מותר. וכן נראה מהתוס' בגיטין שם שזה לשונם: "וראו להחמיר בכיוצא דירושלמי.. דהוה קאים ודמיך בזימרין". באומרם "בכיוצא דירושלמי" נראה שרמזו לדברי הטור, שיש לאסור ברגיל. וכן פסק הרמ"א בהגהה שם. וכן פסק הרב הלבוש בסעיף ה'.

ברם הב"ח שם אסר בכל עניין, ולא התיר זולתי בפה ושירי שבה, כנזכר לעיל. וכן כתב הרב "אליה רבה", אות י'. וכן כתב כה"ח, ס"ק כ"ז משם הרב השל"ה, כיון שכל הפוסקים סתמו לאסור, בלי לחלק בין רגיל לשאינו.

הדין בשמחת חתן

כתבו התוספות בגיטין שם בסוף הדיבור: לצורך שמחת חתן מותרת שירה בכל אופן, שלא גזרו בזה כלל.

וכן כתבו הסמ"ג והמאירי שם. וכן פסק הרמ"א שם בסוף הסעיף.

האם ההיתר כולל כלי שיר

ראה ב"לבוש" (שם) ובט"ז (ס"ק ה') שסתמו להתיר לשמחת חתן גם בכלי שיר. וכן כתבו כה"ח (ס"ק ל"ב) והמשנ"ב (ס"ק ט"ז).

וראה להרב "שלחן גבוה" (ס"ק ו') שכתב להסמיך ההיתר ע"פ דברי הטור והרמ"א, לפיהם לא גזרו אלא ברגיל, והכא נמי בשמחת מצוה כאינו רגיל חשיב, שאין המצויים שם שומעים כי אם באותם השמחות...

לי הקטן נראה שבלאו הכי יש לזה סמך מדברי הרמ"א בסוף הסעיף שפסק כתוס' והסמ"ג בלשון: "בכל עניין שרי", משמע אפילו בכלי נגינה.

הדין בשאר שמחות מצוה

כתב הגאון רבי יצחק פלאג'י זיע"א בספר "יפה ללב" (חלק ב', תק"ס, אות ז') משם הגאון יעב"ץ בסידורו "עמודי שמים" שמותר רק בשמחת חתן, אבל בסעודת מילה אסור. והטעם מבואר ב"מעשה רוקח" על הלכות תפילה ברמב"ם. ושכתב שם - דינו של חתן חמור יותר מבעל ברית, שדומה למלך. מכאן יצא הרב "יפה ללב" לרמוז את הטעם לדברי הרב יעב"ץ שאוסר, שכן מכיון שחתן חמור יותר - דווקא לגביו התירו, אבל לא לבעל ברית.

כתב עליו "כף החיים" (ס"ק ל"ד) כי המנהג להתיר בכל שמחות מצוה, כמילה, פדיון הבן וכיו"ב.

וכן כתב רבנו עובדיה יוסף ב"יחווה דעת" שם (עמ' קלב) והוסיף כי הוא הדין בכלי נגינה, שגם זה מותר. וכן נראה מדברי הרב "שלחן גבוה" שם שכתב בלשון זו: "שנתפשט המנהג.. בכלי שיר בכל שמחות", ולא כתב שנוהגים להקל רק בשמחת חתן.

ועיין למרן החיד"א בשו"ת "חיים שאל" (חלק א', סימן כ"א) שכתב להתיר אפילו ליולדת הנמצאת בימי אבלה לשמוח בכלי שיר. ודון מינה ואוקי לאתרין.

הדין בשירי שבח

עיין רי"ף ורא"ש שם שכתבו משם גאון (היא תשובת רב האי גאון, ראה התשובה במקורה במהדורת הרכבי, סימן ס') כי שירי שבח לקב"ה מותר, ולא נאסר כי אם לשבח יפה ביופיו וגיבור בגבורתו. וכן כתבו הסמ"ג, המאירי (שם) ושאר הפוסקים.

וראה לרמב"ם (הלכות תעניות שם) שכתב כי שירי שבח מותרים גם על היין. וכן פסק מרן שם.

אולם הב"ח, מג"א, "מאמר מרדכי" ועוד הרבה אחרונים חלקו על מרן, ולא התירו כי אם בפה.

אבל לי ההדיוט נראה לדייק מלשון הר"ף והרא"ש שם בברכות שיש להקל בזה, שכתבו בזה הלשון: "דברי שירות ותשבחות.. אין אדם מישראל נמנע מזאת ומנהג כל ישראל לאומרו.. ובבתי משתאות". נראה שבהוספת המילים "ובבתי משתאות" ביקשו לרמוז שלא גזרו בשירי שבח כלל, לכן מותרים אפילו בבית המשתה שהוא חמור יותר. מכאן נבין לנידון דידן, ששירי שבח מותרים אפילו על היין, דזה הווי כבתי משתאות, שאלו מקומות המיוחדים לשתיית יין ודרך לזמר בהם על היין. וכן על זה הדרך יש ללמוד מדברי הטור והמאירי, שגם הם התנסחו בלשון דומה.

ועיין עוד בתשובת רב האי גאון שם שנראה ממנו כי מתיר אפילו שירי חול אם אינם מכילים דברים מכוערים. ועיין למרן החיד"א ב"צפורן שמיר" (סעיף ק"ו). ובהמשך אי"ה נבאר יותר את הדין לגבי שירי חול ביחד עם שירי נכרים.

עוד נחלקו הפוסקים האם ההיתר בשירי שבח כולל גם כלי נגינה. הב"ח, המג"א וסייעתם כאמור כתבו - אין להתיר כי אם בפה.

אולם הגאון רבי אברהם אזולאי בהגהותיו על הלבוש ושם, הזכרנוהו בעמ' הראשון) כתב להתיר גם בכלי נגינה, וזאת למד מדברי התוס' הנזכרים לעיל, שהתירו במקום מצוה, מכאן השליך לנידון דידן, שאף שירי שבח כמקום מצוה חשיב, ולא גרע משמחת חתן.

ולי ההדיוט היה נראה לנקוט כן, בצירוף דברי רש"י, תוס' וסייעתם המתירים בכל מקום מלבד בבית המשתה, וכן בצירוף דברי הגאון "פרי הארץ" בדעת הרמב"ם לפיהם כל שירה שאינה על היין מותרת, אפילו בכלי שיר.

הלחנת התפילה בשירי נכרים

דבר זה נפתח בדברי הרב "מעשה רוקח" זיע"א, הביאו מרן החיד"א ב"ברכי יוסף" (תק"ס, אות ו') שאסר להלחין את התפילות בשירי נכרים, שכן ניגון זה יפסידם, ונמצא מכניס הקדושה במקום טומאה. והסתייע לזה מדברי הרב מהר"ם די לונזאנו שכתב בלשון: "לא יזמר בניגוני נכרים" ולא כתב "בשירי נכרים".

בזה בא לומר - לא מיבעיא שאת שירי הנכרים עצמם אסור לשמוע, אלא אף את התפילות אסור לזמר בניגוני נכרים.

ברם הרב חיד"א חלק עליו בזה והעלה להתיר ע"פ דברי מהר"ם די לונזאנו עצמו, שכתב בפירוש כי מותר לנגן התפילות בשירי ישמעאלים, ואין בכך כלום. וכן

הסכים להתיר בשו"ת "כרך של רומי". וכן כתב בשמו הגאון רבי אליהו חזן זיע"א (היה רבה של אלכסנדריה שבמצרים לפני כ-100 שנה) בשו"ת "תעלומות לב" (חלק ג' בקונטרס הליקוטים, דף צ"ו, ע"ב).

לעומתם הגאון רבי חיים פלאגי זיע"א בספרו "כף החיים" (סימן י"ג, סעיף ו') הסכים לדברי הרב "מעשה רוקח" לאסור, ופסק כי יש לבטל את המנהג להקל בזה כיוון שרבים משירי הישמעאלים הם במקורם שירי עגבים, וזה מביא לשומע הרהורים רעים. וכן פסק "כף החיים" סופר, סימן נ"ו, ס"ק י"ז.

כתב על זה הגאון הרב עובדיה יוסף בשו"ת "יביע אומר" (חלק ו', סימן ז', אות ג') כי העיקר בזה כסברת המתירים, שכן מצינו מעשה רב בגאוני עולם מרבתינו הספרדים זיע"א בכמה דורות שהיו מקילים בזה ואפילו חיברו בעצמם פיוטים ובקשות משירי הערבים, אפילו מאלו שתכנם שירי עגבים.

והמליץ על זה את הפסוק "על ערבים בתוכה תלינו כנורותינו". עוד הסתייע לזה מלשון ספר חסידים: "אמור התפילה בניגון הנעים והמתוק שבעיניך", מכאן שיש צד היתר לנגן התפילה בשירי ערבים, כיוון שאז ניגון התפלה ערב. והניף ידו שנית בזה בשו"ת "יחווה דעת" (חלק ב', סימן ה').

שמיעת שירי נכרים עצמם

הקדמה קצרה: מאחר וראיתי כי נוהגים רבים משלומי אמוני ישראל להקל בשמיעת שירי הערבים עצמם שהם המשמשים כלחנים לתפלות ולפיוטים אמרתי בלבי לחקור וליישב מנהג זה.

והנה הגאון "מעשה רוקח" המובא בברכ"י שם כתב כי שמיעת השירים הללו פשוט שאסורה, כנזכר לעיל. וכן מבואר בדברי מרן החיד"א עצמו ב"צפורן שמיר" (סעיף ק"י) שכתב - שיר שאינו של קדושה - מטמא את אוזן השומע ואסור לשומעו.

ותבט עיני שקדם להם בזה רבינו הרי"ף זיע"א, שכתב בתשובה (סימן רפ"א) בזו הלשון: "ש"ץ שמוציא מפיו דברי נבלה ומרנן בשירי ישמעאל - מסלקין אותו". הרי שהחמיר בזה עד כדי שפסק כי אם המיקל בזה הוא חזן - יש להעבירו. וכן פסק הרמ"א באו"ח, סימן נ"ג, סעיף כ"ה.

אולם הרב מג"א שם בס"ק ל"א העיר כי הדברים אמורים לגבי המזמר שירי עבודה זרה, הא לאו הכי אין מסלקין אותו. וכן כתב ה"משנה ברורה" בס"ק פ"ב.

לאור הסברה הזאת עלה בדעתי להליץ בעד המנהג ע"י צירוף הסברה הזו לספק ספיקא והוא: א. ספק אם הלכה כמג"א לפיו האיסור דווקא בשירי עבודה זרה. ואם תמצא לומר שלא: שמא הלכה כדברי המאירי לפיהם מותרת בכלל שירה שאינה דרך קלות ראש והוללות. כן אותם השירים הערביים מהם יצאו הניגונים לתפילות

- היות ואין קצב השירה שלהם דרך פריצות והפקרות - הרי זה בכלל ההיתר שהזכיר רבינו המאירי.

נוסף לכך היה נראה לי, שגם את שירי העגבים שביניהם מותר לשמוע, כפי שרבים נוהגים, שכן אע"פ שהרב "מאמר מרדכי" כתב כי אסורה שמיעתם, ונקט כמותו "כף החיים" - עכ"פ כיוון שהשירים הללו הגיעו ממצרים, ולשונם לשון ערבית מצרית, שפה שאינה מובנת לרבים - שמיעתם מותרת, יען ואין בהם החשש שהזכיר הרב מאמ"ר לפיו מגרים את היצר הרע בשומע.

לסכומם של דברים: א. מדין התלמוד אסור לשמוע שירים מדין צער על חורבן בית המקדש. ואיסורו מדברי סופרים, כמבואר ברמב"ם, והפסוק שהובא - לאסמכתא בעלמא בלבד. **ב.** דעת מרן לאסור רק בשירה על היין, כדעת הרמב"ם, והרבה אחרונים החמירו גם בזה. **ג.** הרבה מהפוסקים אסרו בכלי זמר, ויש שרצו ללמוד מהרמב"ם להתיר, זולתי בשירה על היין. **ד.** לצורך התינוק שיישן מותר, וכן לצורך יעילות המלאכה, כפי שלמדו הפוסקים מהגמ' בסוטה. **ה.** לשמחת חתן הכל מותר, אפילו בכלי שיר, כדברי האחרונים, וגם לשאר שמחות המנהג להקל, כפי שכתבו כה"ח והגר"ע יוסף. **ו.** כל הפוסקים הסכימו להתיר בשירי שבת, אלא שנחלקו האם ההיתר כולל גם כלי נגינה. **ז.** נחלקו הפוסקים אם מותר להלחין התפילה משירי נכרים, והמנהג להתיר, כפי שכתב הגר"ע יוסף. **ח.** נוהגים להקל בשמיעת שירי הערבים שמהם נולדו הלחנים לתפילות, והיה נראה לקיים המנהג ע"פ ספק ספיקא.